

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Kristofer Olhav

Exitbeskattning av
pensionsrättighet och
pensionskapital

Examensarbete
30 högskolepoäng

Handledare Lars Pelin

Ämnesområde Skatterätt

Termin 9

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRORD	5
FÖRKORTNINGAR	6
1 INLEDNING	7
1.1 Frågeställning	9
1.2 Avgränsning	9
1.3 Metod	10
1.4 Material	10
1.5 Struktur	11
2 ENSKILD PENSION	12
2.1 Introduktion	12
2.2 Uppskjuten beskattning av pensioner	13
2.2.1 Pensionsförsäkring	14
2.2.2 Tjänstepension	14
2.2.3 Individuell privat pension	17
2.3 Beskattning av utomlands bosatta	18
2.4 Avkastningsskatt på pensionsmedel	19
2.5 Överföring av pensionsförsäkring	21
2.6 Överföring av pensionsförsäkrings värde	23
2.6.1 Kvalitativa krav	24
2.7 Beskattningssystemets inre sammanhang	25
2.7.1 Bachmann	26
2.7.2 Wielockx	26
2.7.3 Svensson	27
2.7.4 Danner	28
2.7.5 Skandia/Ramstedt	29
2.7.6 Danmark	30
2.7.7 Belgien	31
2.7.8 En samlad bild	32
2.8 Skatteavtal och dubbelbeskattning	33

2.8.1	Pensionsbegrepp	33
2.8.2	Hemviststat eller källstat	34
2.8.3	Överföring av pensionsrättigheter	36
2.8.4	Nationella skillnader i beskattningen	36
2.9	Avslutande kommentar	38
2.9.1	Stabilisera det nationella sparandet	38
2.9.2	Trygga skattekredit	38
2.9.3	Trygga avkastningsskatt	40
3	ALLMÄN PENISON	41
3.1	Introduktion	41
3.1.1	Systemets olika ålderspensioner	42
3.2	Premiepension	43
3.3	Överföringar till och från Europeiska Unionens pensionssystem	43
3.4	Avslutande kommentar	44
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	46
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	49

Summary

The importance of pension schemes is becoming clearer as the world's population continues to age. Pension schemes are not only important for individuals, but also for states and for the global economy.

Exit taxation of pension rights or pension capital can be one of the measures a state considers to keep savings within the states own financial system, to prevent the loss of tax credits or to compensate for the loss of other tax revenues.

But is exit taxation of pension rights and pension capital legally possible?

- i) When it comes to exit taxation of occupational and individual private pensions the answer to the question depends on tax agreements and EU-law.

Transfers of pension rights or pension capital between states which have concluded tax treaties can be exit taxed if this is a loyal application of the tax treaty.

The exit taxation of a transfer of pension rights or pension capital between two EU or EEA states seems, after a recent ruling of the EU-court, to be in violation of EU-law.

The reasoning by the EU-court in rulings preceding the recent case suggests that there is still a possibility for exit taxation if done with the purpose to regain tax credits. The legal situation is unclear and future rulings will shed light on the issue.

- ii) When it comes to exit taxation of public pension schemes, the answer to the question depends on tax agreements and EU-law.

Transfers of pension rights or pension capital between states which have concluded tax treaties can be exit taxed if this is a loyal application of the tax treaty.

The EU-court has not tried if exit taxation of transfers between EU member states violates EU-law. Transfers between member states are not protected by the four freedoms and can be exit taxed.

Pension rights and pension capital accumulated in public pension schemes can be transferred from a member state to the EU pension scheme.

No rule explicitly forbids exit taxation of such a transaction. But, exit taxation must be considered to be in violation of EU law since it violates the purpose of the rules permitting the transfer.

Sammanfattning

Pensioners betydelse för individer, för stater och för den globala ekonomin är tydlig i en värld med en åldrande befolkning.

Exitbeskattning är en av de åtgärder som en stat kan överväga för att behålla kapital i den nationella ekonomin, för att förhindra förlust av skattekrediter, eller för att kompensera för förlusten av andra skatteintäkter.

Men är exitbeskattning av pensionsrättigheter och pensionskapital juridiskt möjligt?

- i) När det gäller exitbeskattning av tjänstepension eller individuell privat pension så är frågans svar beroende av skatteavtal och EU-rätt.

Överföringar av pensionsrättigheter eller pensionskapital mellan stater som ingått skatteavtal kan exitbeskattas om beskattningen innebär en lojal tillämpning av skatteavtalet.

Exitbeskattning av överföringar av pensionsrättigheter eller pensionskapital mellan EU- eller EES-stater verkar, enligt ett avgörande av EU-domstolen, strida mot EU-rätten.

EU-domstolens resonemang i tidigare domar öppnar möjligen för en alternativ tolkning av det rättsliga läget enligt vilken exitbeskattning är rättsenligt om skatten tas ut i syfte att återföra skattekrediter. Den rättsliga situationen är oklar och kommande domar kommer att bringa klarhet.

- ii) När det gäller exitbeskattning av allmänna pensioner så är frågans svar beroende av skatteavtal och EU-rätt.

Överföringar av pensionsrättigheter eller pensionskapital mellan stater som har ingått skatteavtal får

exitbeskattas om beskattningen överensstämmer med en lojal tillämpning av det aktuella skatteavtalet.

EU-domstolen har inte prövat om en medlemsstat har rätt att exitbeskatta en överföring mellan EU- eller EES-stater. Tills domstolen preciserat det rättsliga läget så måste exitbeskattning i dessa situationer anses vara i enlighet med EU-rätten.

Pensionsrättigheter och pensionskapital som samlats i ett nationellt system kan överföras till EU:s pensionssystem.

Det finns inget uttryckligt förbud för exitbeskattning av en överföring till EU:s pensionssystem. Exitbeskattning måste trots allt anses strida mot EU-rätten, eftersom beskattning strider mot syftet med reglerna som möjliggör överföring.

Förord

Det är med pensioner som med andra produkter, det är först vid varans leverans som nyttan blir uppenbar. I pensionernas fall så uppträder dessutom det omedelbara behovet inte innan det är dags för utbetalning av pensionsersättningen.

Trots det så tilldrar sig ämnet ”beskattning av pensioner” ett allt större intresse eftersom ämnet är av största samhällsintresse samtidigt som pensioner ligger i var och ens egenintresse.

Pensioner har idag en växande betydelse för samhällsekonomin. Om man jämför med 1950-talet så har tiden som pensionär fördubblats för svensken i genomsnitt. Förutom att pensionen har stor betydelse för de pensionerades levnadsstandard och konsumtion, så spelar pensionerna en betydande roll för den finansiella sektorn.¹

De rådande förhållandena med globalisering och utvecklingen av den Europeiska Unionens inre marknad, väcker frågor om hur Sverige bör och kan hantera pensionsbeskattningen på en gränsöverskridande arena.

Andra länder står inför samma eller liknande frågeställningar i takt med att deras befolkning blir äldre. År 2030 så beräknas en tredjedel av världsbefolkningen vara 61 år eller äldre.²

De nya frågorna inom pensionsbeskattningen har därför både nationell och internationell relevans för dagens och framtidens befolkning.

En av de aktuella frågeställningarna kommer att utvecklas och undersökas närmare i denna uppsats.

¹ Järliden Bergström, ÅP; Palme, M; Persson, M (2010). *Beskattning av privat pensionssparande*, Rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi, 2010:2. s. 17

² Mitchell, OS (2000). *Developent in pensions*. I: Dionne, Georges (red.) (2000). *Handbook of insurance* (Huebner International Series on Risk, Insurance, and Economic Security), (Boston, Dordrecht, London): Kluwer Academic Publisher. Antal sidor: 974. ISBN 0-7923-7870-9.

Olivia S. Mitchell refererar till en siffra från 1996 som presenterats av Chand och Jaeger. Ursprungskällan har ej kontrollerats. s. 873.

Förkortningar

ATP	Allmän tilläggspension
BNP	Bruttonationalprodukt
EEA	European Economic Area
EES	Europeiska Ekonomiska Samarbetsområdet
ESO	Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi
EU	Europeiska Unionen / European Union
Fi	Finansdepartementet
IL	Inkomstskattelagen (SFS 1999:1229)
ITP	Industrins tilläggspension
LO	Landsorganisationen
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
Prop.	Proposition
SAF	Svenska Arbetsgivareföreningen
SINK	Lag om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta (SFS 1991: 586)
Skr.	Skrivelse
SOU	Statens offentliga utredningar

1 Inledning

I en globaliserad värld med global handel så blir nationsgränser ett allt mindre hinder för arbetsmigration. Trenden är inte ny. I Dagens Industri kunde vi för ett år sedan sedan ta del av siffror som beskriver pensionsutbetalningar från det svenska pensionssystemet till utlandsbosatta under år 2008.³

Finland låg i topp med 37.000 utbetalningar, Tyskland kom på en andraplats med 16.000 utbetalningar. Norge kom på en tredjeplats med 7.500 utbetalningar och på fjärdeplats kom Danmark med 6.600 utbetalningar.⁴

Arbetskraftsinvandringen från Finland under 1900-talet förklarar de många pensionsutbetalningarna till Finland. På liknande sätt så kommer nutidens migrationsmönster att påverka framtidens utbetalningar.⁵

Individer som arbetat innan en internationell migration och som också arbetar efter en sådan migration har i många fall ackumulerat pensionsrättigheter eller pensionskapital i samtliga länder där personen utfört arbete.

Enskilda kan dessutom, utan att migrera, bygga upp pensionsrättigheter eller pensionskapital i olika länder, genom att t.ex. betala in avgifter till utländska pensionsförsäkringar.⁶

I de situationer där pensionsrättigheter eller pensionskapital kan flyttas från en stat till en annan så kan den försäkrade individen samla pensionsrättigheterna eller pensionskapitalet i en enda stat.

En överföring kan vara fördelaktig av flera anledningar. Exempelvis så kan en överföring vara skattemässigt fördelaktig om den leder till lägre avkastningskatt.

³ Leigard, V (2010-01-18). Finländare i topp för utlandspensioner. *Dagens Industri*.

Tillgänglig: www.di.se, senast kontrollerad 2010-03-23.

⁴ Leigard, V (2010-01-18).

⁵ Leigard, V (2010-01-18).

⁶ EU domstolen, C-150/04, Europeiska gemenskapernas kommission v Konungariket Danmark, 30 januari 2007, ECR I-0000.

En överföring kan också vara fördelaktig om utbetalningarna annars sker i en valuta som inte vanligen brukas i förmånstagarens hemviststat. Utbetalningar med ursprung i en annan valuta innebär en valutarisk som försvinner då pensionsrättigheterna eller pensionskapitalet förs över till hemvistlandet.

I somliga avgiftsbaserade system, bland annat i USA, så kan förmånstagaren dessutom ta ut hela eller en del av pensionen i form av en klumpsumma.⁷ I andra länder, t.ex. som i Sverige, så går det inte att ta ut pensionen vid ett tillfälle.⁸

En sådan betydande skillnad i förfoganderätten kopplad till utbetalningen av pensionstillgodohavandet kan naturligtvis medföra att en förmånstagare eftersträvar en överföring från en svensk försäkring till en amerikansk försäkring.

Om en överföring är möjlig så kan man tänka sig framför allt tre skäl till att den stat som överföringen sker ifrån skulle beskatta en sådan transaktion:

1. Hänsyn till finansmarknaden: För att hålla det inhemska sparandet stabilt.
2. Hänsyn till statsbudgeten: För att inte förlora skattekrediter som uppkommit till följd av uppskjuten beskattning (intressant framför allt om staten i sina skatteavtal tillämpar vissa typer av källstatsbeskattning).
3. Hänsyn till statsbudgeten: För att inte gå miste om avkastningsskatten på pensionsmedel.

Om man beaktar den första och tredje anledningen så kan exitskatt vara intressant även om staten i sina skatteavtal tillämpar hemvistbeskattning.

⁷ Mitchell, OS (2000). s. 874

⁸ 58 kap 11 § inkomstskattelagen. SFS 1999:1229.

1.1 Frågeställning

Denna uppsats kommer att svara på frågan:

Är exitbeskattning av pensionsrättigheter och pensionskapital juridiskt möjligt?

1.2 Avgränsning

Uppsatsen diskuterar enbart frågeställningens relation till ålderspension.

Både enskild och allmän ålderspension kommer att undersökas. Gränsen mellan privaträtt (enskild pension) och offentligrätt (allmän pension) är inte helt klar och de båda rättsområdena är sammanvävda bland annat vad gäller pensioner.

Som exempel på det komplicerade förhållandet kan nämnas situationen i England där det är möjligt för en individ att undantas från den allmänna pensionsförsäkringen. Ett annat exempel är privat administrerade pensionsfonder som kan göras obligatoriska genom lag.⁹

De olika pensionssystemen är även historiskt sammanlänkade och pensionsnivån för en tidsperiod kan beskrivas som konstant men med varierade andel av allmän, kollektivt avtalad och privat individuell pension. Ett exempel ifrån idag är situationen i Tyskland där de statsanställda undantas från det allmänna pensionssystemet och istället försäkras genom avtal.¹⁰

Ett exempel från det svenska systemet är att pensionsavgiften som betalas enligt två av de stora kollektiva avtalen (ITP och LO-SAF, se nedan) ökar kraftigt för den inkomst som överstiger sju och ett halvt

⁹ Eliasson, N (2001). *Protection of Accrued Pension Rights*. Lund: Juristförlaget. Antal sidor 326. ISBN 91-544-2511-5. s. 21, 22.

¹⁰ Wadensjö, E (2003). Avtalspensionerna och det allmänna pensionssystemet. I: Ottander, C (red.); Pihl, O (projektled.); Malmkvist, R (projektled.). *En Fyrk Per Daler – Pensioner i ett historiskt perspektiv*. Stockholm: Page One Publishing. Antal sidor: 124. ISBN 91-7125-096-4. s. 59, 61-63.

inkomstbasbelopp.¹¹ Sju och ett halvt inkomstbasbelopp är taket vid beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt *lagen om inkomstgrundad ålderspension*.¹²

Enligt ITP så motsvarar pensionsavgiften för inkomst som överstiger sju och ett halvt inkomstbasbelopp 30 % av inkomsten.¹³ Enligt SAF-LO så motsvarar avgiften för inkomst över taket istället 18 % för 2010 och år 2012 så kommer avgiften att motsvara 30 %.¹⁴

I uppsatsen så sker en fortlöpande diskussion kring pensionsbegreppet i lagar och i skatteavtal. Detta är nödvändigt för förståelsen av ämnet.

Det finns flera intressanta frågor som kommer att nämnas i uppsatsen utan att utredas, exempelvis de juridiska förutsättningarna för källbeskattning.

1.3 Metod

Metoden som används i uppsatsen är rättsvetenskaplig metod.

Rättsvetenskaplig metod ger författaren möjlighet till analys enligt rättskälleläran samt tillåter användandet av upplysande kommentarer från andra ämnesområden så som ekonomi.

Rättsvetenskaplig metod tillåter dessutom komparativa kommentarer.

1.4 Material

Det material som har använts som källor har framför allt varit lagtext, propositioner, statliga utredningar, oberoende utredningar, OECD:s modellavtal, kommentaren till OECD:s modellavtal, doktrin, rättsfall från

¹¹ Se referenser nedan.

¹² 2 kap 1 § 2 st, lag om inkomstgrundad ålderspension. SFS 1998:674.

¹³ ITP-planen, *Avtal om plan för industrins och handelns tilläggs pension för tjänstemän*. Förhandlingsprotokoll 2006-04-25. Bilaga 1: Artikel 7.1 3 st, Artikel 7.5 2 st.

¹⁴ Avtalspension LO-SAF. Förhandlingsprotokoll 2000-01-19. Bilaga 1: § 1 3 st, § 6 4 st.

EU domstolen, rättsfall från nationella domstolar samt vissa kollektivavtal om pensioner.

Även tidningsartiklar har använts i begränsad omfattning.

1.5 Struktur

Uppsatsens information och analys har organiserats i två huvudkapitel, först är kapitlet ”Enskild pension” och därpå följer kapitlet ”Allmänpension”.

De båda huvudkapitlen börjar med en definition av enskild respektive allmän pension och fortsätter sedan med ekonomisk information som visar rättens ekonomiska sammanhang.

Efter redogörelser för nationell rätt, skatteavtal och EU-rätt så avslutas de två huvudkapitlen med analyserande kommentar.

2 Enskild pension

Med enskild pension så avses både tjänstepension och individuellt privat pensionssparande.

Marknaden för enskild pension är mycket stor. De sammanlagda utbetalningarna i tjänstepensionssystemen låg under år 2008 på cirka 75 miljarder kronor medan utbetalningarna från de privata pensionsförsäkringarna under samma år motsvarade drygt 22 miljarder kronor.¹⁵

Tjänstepensionsfonderna och de privata individuella pensionsfonderna uppgår tillsammans till cirka 2400 miljarder kronor år 2010, ett belopp motsvarande ungefär hälften av Sveriges samlade realkapital.¹⁶

2.1 Introduktion

Tjänstepension och individuell privat pension bildar tillsammans med allmän pension, som kommer att diskuteras senare i framställningen, det pensionssystem som finns i Sverige.

Pensionssystemet kan liknas vid en ”trebent stol”¹⁷, där de tre benen motsvarar de lagstiftade, de anställningsbaserade och de individuella privata pensionerna vilka tillsammans bär upp en helhet som motsvaras av den samlade pensionsersättningen för individen.

Den svenska skatterättsliga definitionen av enskild pension återfinns i *inkomstskattelagens* 58:e kapitel där pensionsförsäkring tillsammans med kapitalförsäkring går under samlingsnamnet livförsäkring.

En livförsäkring som inte kvalificeras som en pensionsförsäkring, är en kapitalförsäkring.¹⁸

¹⁵ Järliden Bergström, ÅP; Palme, M; Persson, M (2010). s. 17, 18.

¹⁶ Järliden Bergström, ÅP; Palme, M; Persson, M (2010). s. 17, 18.

¹⁷ Mitchell OS (2000). s. 886.

¹⁸ 58 kap 2 § 2 st 1 men. inkomstskattelagen. SFS 1999:1229.

Även en försäkring som skulle kunna kvalificeras som pensionsförsäkring eftersom den uppfyller kraven för en sådan anses ändå skatterättsligt som en kapitalförsäkring om så avtalats när avtalet ingicks.¹⁹

2.2 Uppskjuten beskattning av pensioner

Beskattningen av livförsäkringar kan beskrivas som symmetrisk, i betydelsen att en initial skattefrihet motsvaras av en senare skatteplikt och att en initial skatteplikt medför en senare skattefrihet.²⁰

Pension beskattas genom så kallad uppskjuten beskattning²¹. Begreppet uppskjuten beskattning innebär att avsättning till pension antingen inte medräknas vid beräkning av inkomstskatt eller att avsättning är avdragsgill vid beräkning av inkomstskatt. I begreppet ingår även att pensionen inkomstbeskattas först när pensionsersättningen betalas till den enskilde, då den faller ut.

Kapitalförsäkringar beskattas däremot genom så kallad rättvänd beskattning. Avgifter som betalas till en kapitalförsäkring ingår i beskattningsunderlaget och är inte avdragsgilla. En kapitalförsäkring beskattas inte då den faller ut.

I lagförarbeten så beskrivs pension återkommande som ”uppskjuten lön”²² vilket kan tyckas naturligt eftersom ingen skatteböroda i inkomstslaget tjänst uppkommer förrän pensionen faller ut.

De som förespråkar att pensioner ska beskattas rättvänt, på samma sätt som exempelvis kapitalförsäkringar, argumenterar för synsättet att lönen egentligen inte skjuts fram, bara konsumtionen.²³

Eftersom det ackumulerade pensionskapitalet aldrig ålagts någon skatteböroda i inkomstslaget tjänst så kan det ackumulerade värdet sägas innehålla en skattefordran. Bara för de privata pensionerna så

¹⁹ 58 kap 2 § 2 st 2 men. inkomstskattelagen. SFS 1999:1229.

²⁰ Prop. 2007/08:55. s. 44.

²¹ Järliden Bergström, ÅP; Palme, M; Persson, M (2010). S. 21.

²² Se exempelvis prop. 2007/08:55 s. 45.

²³ Järliden Bergström, ÅP; Palme, M; Persson, M (2010). s. 55, 56.

motsvarade skattefordran uppskattningsvis 890 miljarder år 2008 enligt Skatteverket.²⁴

2.2.1 Pensionsförsäkring

Pensionsförsäkring är en populär sparandeform av framförallt två orsaker.

För det första så har pensionsförsäkring stora förtjänster som sparandeform, eftersom ingen exakt kan beräkna sin livslängd.²⁵

En person kan avlida efter ett års pension lika väl som efter 30 års pension. Det är därför fördelaktigt att samarbeta med andra personer genom att teckna en pensionsförsäkring och under sitt yrkesliv bidra med avgifter som räcker till utbetalningar på en viss nivå under en genomsnittlig livslängd, i utbyte mot en försäkring om utbetalningar på en viss nivå under hela livslängden efter pensioneringen.²⁶

För det andra så kan pensionsförsäkringen dessutom anses som en skattegynnad sparform.²⁷

Skattelättnaden för pensionssparande består i lägre årlig avkastningsskatt (se nedan) och minskad marginalskatt för personer som har möjlighet att använda sin avdragsrätt eller möjlighet att avsätta bidrag till tjänstepension och som därigenom kan undgå eller mildra effekten av värnskatten.²⁸

Dessutom så betalar arbetsgivaren inte arbetsgivaravgift på den del av lönen som avsätts till tjänstepension utan istället s.k. särskilda löneskatt (se nedan).

2.2.2 Tjänstepension

En tjänstepensionsförsäkring är en försäkring som har samband med tjänst och som personens arbetsgivare åtagit sig att avsätta samtliga premier för.²⁹

²⁴ Järliden Bergström, ÅP; Palme, M; Persson, M (2010). s. 33.

²⁵ Mitchell, OS (2000). s. 878.

²⁶ Mitchell, OS (2000). s. 878.

²⁷ Prop. 2001/02:21 s. 46.

²⁸ Prop. 2001/02:21 s. 46.

²⁹ 58 kap 7 § inkomstskattelagen. SFS 1999:1229.

Tjänstepension ska inte förväxlas med de försäkringar som fackföreningar kan tillhandahålla sina medlemmar.³⁰

En arbetsgivares möjlighet att dra av pensionskostnader begränsas årligen antingen till 35 % av lönen eller till 10 prisbasbelopp, vilket som än motsvarar det lägre beloppet.³¹ Denna huvudregel har kompletterande specialregler som ökar det avdragbara utrymmet i undantagsfall.³² Det finns dessutom kvalitativa krav för de sparformer som kallas pensionssparande.³³

Arbetsgivaren betalar inte arbetsgivaravgift på beloppet som dras av som pensionskostnad utan betalar istället särskild löneskatt.³⁴ För inkomstår 2010 så låg arbetsgivaravgiften på en nivå som motsvarar 31,42 % medan löneskatten motsvarade 24,26 %.³⁵

Eftersom de belopp som avsätts till tjänstepension inte medför rätt till sociala förmåner som ålderspension och sjukpenning så kan det ifrågasättas om den speciella löneskatten ska ses som en skatteförmån även för en individ som har en inkomst som understiger socialförsäkringstaket och som därför får sämre rätt till sociala förmåner om arbetsgivaravgiften sänks genom att löneskatt betalas istället.³⁶

Tjänstepensionsutfästelser kan säkerställas på flera olika sätt vilket naturligtvis kan ha betydelse för möjligheterna till överföring. Omedelbart nedan så uppräknas fem sådana tryggandeformer.

Tjänstepensionsförsäkring är det klassiska sättet för tryggande och ses ibland som synonymt med tjänstepensionssparande, men det är bara ett populärt alternativ av flera. Tryggande genom tjänstepensionsförsäkringen innebär att arbetsgivaren överlåter ansvaret för

³⁰ Palmgren, B (red.) (2008). *Personförsäkring*. Lund: Studentlitteratur. Antal sidor 130. ISBN 978-91-44-05198-7. s. 16.

³¹ 16 kap 32 §, 28 kap 5 § eller 59 kap inkomstskattelagen. SFS 1999:1229.

³² 28 kap 7 § inkomstskattelagen. SFS 1999:1229.

³³ 58 kap 1a-11, 15-16b §§ inkomstskattelagen (SFS 1999:1229). SOU 1996:57 s. 64.

³⁴ 2 kap 16 § socialavgiftslag. SFS 2000:980.

³⁵ 2 § lag om statlig ålderspensionsavgift (SFS 1998:676) med flera. 1 § lag om särskild löneskatt för pensionskostnader (SFS 1991:687).

³⁶ Järliden Bergström, ÅP; Palme, M; Persson, M (2010). s. 25.

pensionens till en försäkringsgivare i form av ett försäkringsbolag eller en försäkringsförening.³⁷

Skuldföring är en annan metod för tryggnad. Skuldföring innebär att arbetsgivaren tar upp det belopp som enligt den aktuella pensionsplanen är öronmärkt för framtida pensioner under posten ”Avsatt till pensioner” i arbetsgivarens balansräkning. De avsatta medlen ska, för att garantera den enskildes rätt vid exempelvis arbetsgivarens konkurs, vara tryggnad genom kreditförsäkring eller genom statlig alternativt kommunal borgen.³⁸

Pensionsstiftelse är den tredje tryggnadformen och innebär att arbetsgivaren betalar avsättningarna för framtida pensionsutbetalningar till en stiftelse som skapats av arbetsgivaren med enda syfte att trygga de framtida pensionerna. I systemet med säkerställande genom pensionsstiftelse så har arbetsgivaren fortfarande ansvar för pensionsutfästelsens fullgörande och har även tillgång till stiftelsens överskott.³⁹

Garanti är den fjärde formen för tryggnad av pensionsutfästelse. Garantin i sammanhanget kan jämföras med ett borgensåtagande och kan lämnas av annan part än arbetsgivaren. Garantin kan också lämnas genom panträtt.⁴⁰

Beskattningsrätten är den femte tryggnadformen och den tryggnar naturligtvis tjänstepensionerna för anställda inom staten, landstingen och kommunerna.⁴¹

Intressant att nämna i sammanhanget är Regeringsrättens resonemang i ett fall⁴² från år 1987. I fallet så avstod en individ från pensionsanspråk gentemot ett företag som personen ägde. Som en följd av

³⁷ SOU 1996:57 s. 49.

³⁸ SOU 1996:57 s. 49, 50. Se också 4 och 5 §§ lag om tryggnad av pensionsutfästelse, SFS 1967:531.

³⁹ SOU 1996:57 s. 50. Se också 4 § och 9-22 §§ lag om tryggnad av pensionsutfästelse, SFS 1967:531.

⁴⁰ SOU 1996:57 s. 50. Se också 4 § lag om tryggnad av pensionsutfästelse, SFS 1967:531.

⁴¹ SOU 1996:57 s. 50. Se också lag om tryggnad av pensionsutfästelse, SFS 1967:531.

⁴² RÅ 1987 ref 131.

avståendet så fick personen mer i köpeskilling då företaget överläts, än vad som hade varit fallet om personen inte avstått pensionsanspråket.⁴³

Regeringsrätten ansåg att förfarandet inte medförde någon skatteplikt. Rätten menade att skatteskal inte var den huvudsakliga anledningen till avståendet, istället så stävade individen efter att göra sig av med alla engagemang i bolaget.⁴⁴ *Lagen mot skatteflykt*⁴⁵ var därför inte tillämplig under de aktuella omständigheterna.⁴⁶

Intressant att nämna är också att det finns en nationell samordning mellan olika tjänstepensionssystem som är förmånsbestämda, d.v.s. system där pensionsersättningen redan är definierad och inte direkt beroende av avgiftsbetalningar till försäkringen. Samordningen syftar till att säkerställa arbetsmarknadens rörlighet genom att motverka de negativa konsekvenser som ett byte av kollektivavtalsområde annars skulle innebära.⁴⁷

2.2.3 Individuell privat pension

Med individuellt privat pensionssparande så menas ett sparande där det är möjligt för en privatperson att dra av sparbeloppet i självdeklarationen genom ett pensionssparavdrag. En privatpersons avdrag för premier för pensionsförsäkringar eller för inbetalningar på pensionssparkonton är begränsat till 12000 kronor.⁴⁸

Ett undantag finns för personer som saknar pensionsrätt i anställningen, en person i en sådan situation kan dra av ett belopp som motsvarar de kvantitetsbegränsningar som finns för tjänstepension.⁴⁹ Förutom de kvantitativa begränsningarna så finns det en rad kvalitativa regler som det individuella privata pensionssparandet måste uppfylla.⁵⁰

⁴³ RÅ 1987 ref 131.

⁴⁴ RÅ 1987 ref 131.

⁴⁵ SFS 1995:575.

⁴⁶ RÅ 1987 ref 131.

⁴⁷ SOU 1996:57 s. 72-74.

⁴⁸ 59 kap 1, 5 §§ inkomstskattelagen. SFS 1999:1229.

⁴⁹ 59 kap 5 § inkomstskattelagen. SFS 1999:1229.

⁵⁰ 58 kap 2-6, 8-11, 15-16b, 21-26, 29, 30 §§ inkomstskattelagen. SFS 1999:1229.

I huvudsak så finns det tre sparalternativ som ger möjlighet till pensionssparavdrag.⁵¹

Det första är traditionellt pensionssparande. Sparformen innebär att ett försäkringsbolag väljer var pengarna placeras och den försäkrade tillförsäkras en lägsta tillväxt. Ytterligare ekonomiska försäkringar kan knytas till den traditionella pensionsförsäkringen.⁵²

Det andra huvudsakliga sparalternativet är sparande i fondförsäkring. Kunden är då fri att placera sparbeloppet i de olika sparfonder som erbjuds av kundens fondförsäkringsbolag. Bolaget tar inget ansvar för värdeutvecklingen av kapitalet men det finns möjlighet att teckna andra kompletterande försäkringar för kapitalet, exempelvis efterlevandeskydd.⁵³

Det tredje huvudsakliga sparalternativet är individuellt pensionssparande. Det individuella pensionssparandet saknar försäkringsinslag. Kunden råder helt över placeringen och kan välja att exempelvis placera kapitalet på sparkonto eller att bedriva aktiesparande.⁵⁴

2.3 Beskattning av utomlands bosatta

Pensionsersättning som utbetalas till en begränsat skattskyldig som bor utomlands beskattas med en definitiv källskatt. Detta följer av *lag om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta*⁵⁵, härafter förkortad SINK.

Ersättning från en individuell privat pensionsförsäkring som meddelats i utländsk försäkringsrörelse, kan också beskattas i Sverige enligt SINK, om den försäkrade fått avdrag för premierna i enlighet med bestämmelserna i *inkomstskattelagen*.⁵⁶

⁵¹ Wester, M (2003). Pensioner – Ett komplext område. I: Ottander, C (red); Pihl, O (projektled.); Malmkvist, R (projektled.). *En Fyrk Per Daler – Pensioner i ett historiskt perspektiv*. Stockholm: Page One Publishing. Antal sidor: 124. ISBN-91-7125-096-4. s. 93

⁵² Wester, M (2003). s. 93

⁵³ Wester, M (2003). s. 93

⁵⁴ Wester, M (2003). s. 93

⁵⁵ SFS 1991:586.

⁵⁶ 5 § 1 st 6a p. lag om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta. SFS 1991:586.

Detta betyder att en person som har haft hemvist i och arbetat i Sverige, men som har pensionssparat utomlands med avdragsrätt i Sverige är skyldig att betala skatt enligt SINK även om personen flyttar utomlands.⁵⁷

I en sådan situation så kan SINK däremot inte tas ut som en källskatt. Istället så ”SINK-debiterar” svenska Skatteverket individen för en fordran på skatt.⁵⁸

Vad gäller ersättningar från tjänstepensionsförsäkringar så ger SINK beskattningsrätt till Sverige, förutsatt att den pensionsgrundande verksamheten huvudsakligen utövats i Sverige.⁵⁹

Eventuella dubbelbeskattningsavtal avgör huruvida beskattning enligt SINK faktiskt sker eller om beskattningsrätten i det enskilda fallet tillfaller en annan stat.⁶⁰

Vad gäller en begränsat skattskyldigs skatteplikt för avkastningsskatt, se följande kapitel.

2.4 Avkastningsskatt på pensionsmedel

Avkastningen på pensionssparande beskattas idag nominellt med 15 %. Detta kan jämföras med motsvarande siffra för kapitalförsäkringar som är 27 % medan skattesatsen för kapital uppgår till 30 %.⁶¹

De faktiska skattesatserna ligger över den nominella skattesatsen på grund av inflationen.⁶²

Huruvida pensionssparande i realiteten är skattegynnade av den lägre avkastningsskatten varierar både med investeringstidens längd och med storleken på avkastningen.⁶³

Enligt finansdepartementet så uppgick skattebortfallet med anledning av den särskilt förmånliga avkastningsskatten för pensionsmedel till 11,8 miljarder kronor under år 2009.⁶⁴

⁵⁷ Järliden Bergström, ÅP; Palme, M; Persson, M (2010). s. 31.

⁵⁸ Järliden Bergström, ÅP; Palme, M; Persson, M (2010). s. 31.

⁵⁹ 5 § 1 st 7 p. lag om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta. SFS 1991:586.

⁶⁰ Järliden Bergström, ÅP; Palme, M; Persson, M (2010). s. 30.

⁶¹ 9 § lag om avkastningsskatt på pensionsmedel. SFS 1990:661.

⁶² Järliden Bergström, ÅP; Palme, M; Persson, M (2010). s. 61, 62.

⁶³ Järliden Bergström, ÅP; Palme, M; Persson, M (2010). s. 77.

Stater som beskattar avkastningen av pensionsmedel är potentiellt i riskzonen för skadlig skattekonkurrens med ytterligare skattebortfall som följd.⁶⁵ Sverige lyckas undvika en sådan situation tack vara skattens utformning.

Avkastningsskatten redovisas och betalas in löpande av försäkringsgivaren och inte av privatpersonen, under förutsättning att försäkringsgivaren har ett fast driftställe i Sverige. Avkastningsskatten baseras inte på den verkliga avkastningen utan på en schablonavkastning som motsvarar föregående års genomsnittliga statslåneränta multiplicerat med kapitalunderlaget.⁶⁶

Utländska försäkringsgivare omfattas inte av svensk skattelagstiftning och är inte redovisningsskyldiga eller skyldiga att betala avkastningsskatt till svenska Skatteverket. Däremot så är en obegränsat skattskyldig individ som innehar en pensionsförsäkring redovisningsskyldig för motsvarande avkastningsskatt om försäkringen är meddelad i försäkringsrörelse bedriven från ett fast driftställe inom EES.⁶⁷ (En begränsat skattskyldig är däremot inte skyldig att betala avkastningsskatt.)⁶⁸

Försäkringsgivaren får lov att betala skatten till det svenska Skatteverket under förutsättning att så avtalas med försäkringsinnehavaren.⁶⁹

Det bör också nämnas att avkastningen av pensionsmedel länge var skattefri inkomst.⁷⁰ Rent samhällsekonomiskt så borde skatten läggas på arbete och inte belasta sparande.⁷¹ En sådan samhällsekonomisk slutsats omfattar även andra sparformer än pensioner.

⁶⁴ Skr. 2008/2009:183, *Redovisning av skatteutgifter 2009*. Se också Järliden Bergström, ÅP; Palme, M; Persson, M (2010). s. 34.

⁶⁵ Nyman, M (2003). *Framtidens pensionsarena – Den nya världen som nu öppnas kommer definitivt att öka konkurrensen*. I: Ottander, C (red.); Pihl, O (projektled.); Malmkvist, R (projektled.). *En Fyrk Per Daler – Pensioner i ett historiskt perspektiv*. Stockholm: Page One Publishing. Antal sidor: 124. ISBN 91-7125-096-4. s. 95.

⁶⁶ 2, 3 §§ lag om avkastningsskatt på pensionsmedel. SFS 1990:661.

⁶⁷ 2 § lag om avkastningsskatt på pensionsmedel. SFS 1990:661. 58 kap. 16a § 2 st inkomstskattelagen, SFS 1999:1229.

⁶⁸ 2 § lag om avkastningsskatt på pensionsmedel. SFS 1990:661. Järliden Bergström, ÅP; Palme, M; Persson, M (2010). s. 31.

⁶⁹ 58 kap 18a § 1 inkomstskattelagen. SFS 1999:1229.

⁷⁰ Järliden Bergström, ÅP; Palme, M; Persson, M (2010). s. 23. Se också DS Fi 1986:18.

⁷¹ Järliden Bergström, ÅP; Palme, M; Persson, M (2010). s. 59, 60.

Tyvärr så ökar risken för skattearbitrage i situationer där en hög skattesats för inkomst av arbete kombineras med en slopad beskattning av kapitalinkomster.

2.5 Överföring av pensionsförsäkring

En överföring av en pensionsförsäkring kan närmast liknas vid ett civilrättsligt gäldenärsbyte och en överföring initieras sällan av den försäkrade individen. Faktorer bakom transaktionen är istället affärsmässig hänsyn från försäkringsgivarens sida, så som omstrukturering.⁷²

En överföring är skattefri under förutsättning att överlåtaren och mottagaren båda meddelar pensionsförsäkring samt att överföringen sker till en verksamhet som avser pensionsförsäkring.⁷³

Om kraven inte uppfylls så måste försäkringstecknaren avskatta det belopp som avsatts utan beskattning eller med avdragsrätt.⁷⁴

Avskattning ska också ske om avtalet ändras så att det inte längre utgör en pensionsförsäkring, eller om parterna förfogar över avtalet i strid med villkoren för pensionsförsäkring, eller om kontrolluppgifter enligt *lagen om självdeklarationer*⁷⁵ inte lämnas.⁷⁶

Förutom att ett förfogande som bryter mot villkoren för pensionsförsäkring leder till avskattning, så är ett sådant förfogande civilrättsligt utan verkan enligt *försäkringsavtalslagen*^{77, 78}.

Försäkringsavtalslagen innehåller däremot inte de kvalitativa krav på en pensionsförsäkring som återfinns i *inkomstskattelagen* och är därför i sig själv ineffektiv då det gäller att säkerställa pensionsavsikten.⁷⁹

Tillämpligheten av *försäkringsavtalslagen* inskränks dessutom av *lagen om tillämplig lag för vissa försäkringsavtal*⁸⁰ som är en

⁷² Prop. 2007/08:55 s. 51, 52.

⁷³ 58 kap 19 § inkomstskattelagen. SFS 1999:1229.

⁷⁴ 58 kap 19 § inkomstskattelagen. SFS 1999:1229.

⁷⁵ SFS 2001:1227.

⁷⁶ 58 kap 19a § 1 st inkomstskattelagen. SFS 1999:1229.

⁷⁷ SFS 2005:104.

⁷⁸ 14 kap 14 § och 20 kap 14 § försäkringsavtalslagen. SFS 2005:104.

⁷⁹ Prop. 2007/08:55 s. 65.

implementering av det konsoliderade *Livförsäkringsdirektivet*⁸¹. Inskränkningen i den nämnda lagen innebär att det EES-lands försäkringsavtalslag tillämpas där försäkringstagaren, en fysisk person, har sin vanliga vistelseort.⁸²

I de båda promemorier som föregick propositionen till avskattningsreglerna så föreslogs att den civilrättsliga regleringen skulle tas bort, eftersom det bl.a. ansågs svårt att lägga en transaktion till grund för beskattning om den är civilrättsligt utan verkan.⁸³ Detta ändrade inte regeringens ståndpunkt enligt vilken det gick bra att beskatta i denna rättsliga situation liksom i flera liknande.⁸⁴

Den som tvingas avskatta kan även bestraffas genom att den aktuella skatten räknas upp med faktorn 1,5.⁸⁵ Lagstiftaren vill därmed undvika att enskilda avsiktligt väljer avskattning för att frigöra kapital i form av ett engångsbelopp.⁸⁶

Lagrådet invände mot uppräkningsen i sitt remissvar eftersom att rådet ansåg att en uppräkningsen stred mot Artikel 6.1 i *Den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna* (härefter Europakonventionen), förutsatt att den försäkrade inte själv frammanat situationen som slutligen leder till avskattning och uppräkningsen.⁸⁷

Regeringens menade i sin tur att eftersom uppräkningsens syfte var att avskräcka från skatteplanering, så var en uppräkningsen också berättigad enligt Europakonventionen. Regeringen pekade också på att det är vanligt att skatteregler syftar till att påverka beteendet hos enskilda.⁸⁸

⁸⁰ SFS 1993:645.

⁸¹ Direktiv 2002/83/EG. Europaparlamentets och Rådets direktiv av den 5 november 2002 om livförsäkring. EGT L 345 2002 s. 1.

⁸² Artikel 32, Direktiv 2002/83/EG. 5 § lag om tillämplig lag för vissa försäkringsavtal, SFS 1993:645.

⁸³ Departementspromemorian *Nya skatteregler för pensionsförsäkring* (Fi 2007/811) och departementspromemorian *Komplimenterade förslag till nya skatteregler för pensionsförsäkring* (Fi 2007/811).

⁸⁴ Prop. 2007/08:55 s. 70.

⁸⁵ 58 kap 19a § 2st inkomstskattelagen. SFS 1999:1229.

⁸⁶ Prop. 2007/08:55 s. 67.

⁸⁷ Lagrådet, yttrande över lagrådsremiss den 29 november 2007 (Finansdepartementet), utdrag ur protokollet vid sammanträdet 2007-12-17 s. 5,6.

⁸⁸ Prop. 2007/08:55 s. 67.

Trots invändningen mot Lagrådets kritik så valde regeringen att komplettera lagstiftningen med en ventilregel som innebär att personer som inte medverkat till att pensionsförsäkringen måste avskattas undantas från uppräknig.⁸⁹

2.6 Överföring av pensionsförsäkrings värde

En överföring av en pensionsförsäkrings värde är inte samma sak som en överföring av pensionsförsäkringen. Den förstnämnda överföringen är en transaktion av en pensionsrättighet eller ett pensionskapital, och den sistnämnda är en överföring av själva avtalet som aldrig upphör att existera även om ändringar i avtalet sker i samband med transaktionen.⁹⁰

Rätten till överföring av tjänstepensionsrättigheter och individuella privata pensionsrättigheter finns uttryckt i *inkomstskattelagens* 58:e kapitel, 18 paragrafen, tredje stycket.⁹¹

En överföring kan enligt lagtexten ske utan beskattningskonsekvenser, om den omfattar hela pensionsförsäkringens värde, om den skickas direkt till den mottagande pensionsförsäkringen, om pensionsförsäkring tecknas i samband med överföringen, och om försäkringarna har samma försäkringstagare.⁹²

En sådan överföring av pensionsrättigheter som beskrivits i stycket ovan, är inte detsamma som en pensionsutbetalning eller som ett skattepliktigt återköp. En sådan överföring är inte heller en betalning av premier till den nya pensionsförsäkringen. Det föreligger därför ingen avdragsrätt vid överföringen.⁹³

⁸⁹ Prop. 2007/08:55 s. 68. Se även 58 kap 19c § inkomstskattelagen, SFS 1999:1229.

⁹⁰ Prop. 2007/08:55 s. 51, 52.

⁹¹ Prop. 2007/08:55 s. 51. 58 kap 18 § 3 st inkomstskattelagen, SFS 1999:1229.

⁹² Prop. 2007/08:55 s. 51. 58 kap 18 § 3 st inkomstskattelagen, SFS 1999:1229.

⁹³ Prop. 2007/08:55 s. 51. 58 kap 18 § 3 st inkomstskattelagen, SFS 1999:1229.

2.6.1 Kvalitativa krav

Överföringen måste som nämnts ske till en försäkring som uppfyller de kvalitativa kraven för pensionsförsäkring. Enligt ett av dessa krav, etableringskravet, så måste försäkringen vara meddelad från ett fast driftsställe inom EES.⁹⁴ Mer om etableringskravet nedan.

En utländsk försäkringsgivare har dessutom krav på sig att skriftligt åta sig att lämna kontrolluppgift till det svenska Skatteverket enligt 6, 11 och 12 kapitlen i *lagen om självdeklarationer och kontrolluppgifter*.⁹⁵ Skyldigheten för utländska försäkringsinstitut att lämna uppgifter stämmer överens med befintliga kunskaper om EU-rätt och tillämpas även i bl.a. Förenta Kungadömet och i Nederländerna.⁹⁶

Tidigare så skyddades den svenska skattebasen av att etableringskravet var begränsat Sverige.⁹⁷ Efter Danmark-målet⁹⁸ och Belgien-målet⁹⁹ så har de nationella skattereglerna anpassats för att bland annat tillåta avdrag för pensionsavgift till pensionsförsäkringar inom EES. De nationella skattereglerna kan inte heller begränsa flytt av pensionskapital över gränserna inom EES, vilket konstaterades i Belgien-målet. Se mer om Danmark- och Belgien-målet nedan.

Det utvidgade etableringskravet leder enligt de förändrade reglernas proposition till försvagad ”kontroll” av sambandet mellan avdragsrätten och beskattningen av pensionsutbetalning.¹⁰⁰ Det utvidgade etableringskravet i kombination med utformningen av skatteavtalen har

⁹⁴ 58 kap 4 § inkomstskattelagen. SFS 1999:1229.

⁹⁵ 58 kap 16a § 2, 3 st inkomstskattelagen, SFS 1999:1229. 13 kap 2 och 3 §§ lag om självdeklaration och kontrolluppgifter, SFS 2001:1227.

⁹⁶ Meddelande från Kommissionen till Rådet, Europaparlamentet och Ekonomiska och sociala kommittén, *Avskaffande av skattehinder för tillhandahållande av tjänstepensioner över gränserna*, KOM (2001) 214. Generaladvokat Jacobs förslag till dom i fallet C-136/00, Rolf Dieter Danner v Finska staten, 3 oktober 2002, ECR I-8147. Prop. 2007/08:55 s. 58.

⁹⁷ Prop. 2007/08:55 s. 41.

⁹⁸ EU domstolen, C-150/04, Europeiska gemenskapernas kommission v Konungariket Danmark, 30 januari 2007, ECR I-0000.

⁹⁹ EU domstolen, C-522/04, Europeiska gemenskapernas kommission v Konungariket Belgien, 5 juli 2007, ECR I-0000.

¹⁰⁰ Prop. 2007/08:55 s. 50.

alltså gjort pensionsförsäkringar till en osäker skattebas.¹⁰¹ Trots det så bedöms i propositionen den anpassade lagstiftningen som neutral vad gäller skatteintäkter.¹⁰²

De statliga kostnaderna för lagändringarna som följde på anpassningen till Danmark- och Belgien-målet har uppskattats till 30 miljoner för uppbyggnaden av databasen för kontrolluppgifter och 2-3 miljoner kronor för det årliga underhållet av systemet.

Kostnaden för insamlande av data, information till skattskyldiga m.m. uppskattas till 4-10 miljoner kronor årligen. Den årliga hanteringskostnaden av alla uppgifter beräknas till 20 miljoner kronor.¹⁰³

2.7 Beskattningssystemets inre sammanhang

Under föregående rubrik så nämns två rättsfall från EU-domstolen som har fått betydelse för den svenska skatterättsliga definitionen av pensionsförsäkring och som har fått betydelse för möjligheterna för exitbeskattning av pensionsrättigheter och pensionskapital.

De redan nämnda fallen tillsammans med en rad andra kommer att i valda delar diskuteras i detta kapitel.

I samtliga rättsfall som diskuteras nedan så fann EU-domstolen att den nationella lagstiftningen i dess lydelse stred mot en eller flera av de fyra friheterna. Enligt EU-rätten så kan en nationell bestämmelse som hindrar utövningen av en frihet trots allt berättigas av tvingande hänsyn till allmänintresse.¹⁰⁴

I samtliga rättsfall utom i det sist uppräknade fallet så undersökte EU-domstolen om tvingande hänsyn till allmänintresset, i form av hänsyn till beskattningssystemets inre sammanhang, kunde berättiga den hindrande lagstiftningen.

¹⁰¹ Järliden Bergström, ÅP; Palme, M; Persson, M (2010). s. 32.

¹⁰² Prop. 2007/08:55 s. 92.

¹⁰³ Prop. 2007/08:55 s. 92.

¹⁰⁴ Se bl.a. EU domstolen, C-9/02 De Lasteyrie du Saillant v Ministère de l'Économie, 11 mars 2004, REG 2004 s. I-2409, stycke 49.

2.7.1 Bachmann

Första gången som beskattningssystemets inre sammanhang användes som rättfärdigandegrund var i fallet Bachmann.

Den nationella rättegången som föranledde fallet Bachmann gällde en privatpersons rätt till avdrag för avgifter som betalats till en sjukdoms- och invaliditetsförsäkring samt till en livförsäkring. Båda försäkringarna hade tecknats i Tyskland av en person som senare migrerade till Belgien, där personen nekades avdrag för avgifter som betalats under den tid då personen var anställd i Belgien.¹⁰⁵

Samma avgifter hade varit avdragsgilla i Belgien förutsatt att avgifterna betalats till en av Belgien erkänd försäkringsgivare samt att avgifterna betalats ”i Belgien”.¹⁰⁶

Under processen i EU-domstolen så argumenterade Belgien för att hindrandet av arbetskraftens fria rörlighet samt friheten att tillhandahålla tjänster, kunde berättigas eftersom utbetalningar från utländska försäkringar inte beskattades av Belgien.¹⁰⁷

Domstolen uttalade att i ett system som Belgiens, så förutsätter beskattningssystemets inre sammanhang att Belgien kan beskatta utfallande ersättning om avdragsrätt för avgift till försäkringen tidigare medgivits. Därför ansåg domstolen att inskränkningen av friheten var berättigad.¹⁰⁸

2.7.2 Wielockx

I fallet Wielockx, samt i därefter följande fall, så begränsas användningen av invändningsgrunden som etablerades i och med Bachmann.

Den nationella processen som föranledde fallet Wielockx prövade en egenföretagares rätt till avdrag i hans nederländska

¹⁰⁵ EU domstolen, C-204/90, Hanns-Martin Bachmann v Belgiska staten, 28 januari 1992 , REG 1992 s. I-00249. Se särskilt stycke 2, 3.

¹⁰⁶ EU domstolen, C-204/90, Hanns-Martin Bachmann v Belgiska staten, 28 januari 1992 , REG 1992 s. I-00249. Se särskilt stycke 2, 3.

¹⁰⁷ EU domstolen, C-204/90, Hanns-Martin Bachmann v Belgiska staten. Se särskilt stycke 10.

¹⁰⁸ EU domstolen, C-204/90, Hanns-Martin Bachmann v Belgiska staten. Se särskilt stycke 23, 27, 28.

näringsverksamhet för avgift till pensionsreserver. Avdragen gjordes under en period då egenföretagaren arbetade i Nederländerna men var medborgare i samt residerade i Belgien.

Nederländerna beviljade inte avdrag för avgiften eftersom personen som bedrev den egna verksamheten inte residerade i staten.¹⁰⁹ Enligt skatteavtalet mellan Nederländerna och Belgien så tillföll beskattningsrätten den staten i vilken den enskilde residerade.¹¹⁰

Domstolen fann att den Nederländska rätten stred mot etableringsfriheten men undersökte om den kunde berättigas.¹¹¹

EU-domstolen ansåg inte att situationen kunde berättigas med hänvisning till beskattningssystemets inre sammanhang, eftersom de båda länderna hade ingått ett skatteavtal som fördelar beskattningsrätten.¹¹²

Det var alltså inte längre frågan om beskattningssymmetri vad gäller enskilda individer i det enskilda fallet utan frågan om beskattningssymmetri genom att skatteavtalet fördelar beskattningsrätten mellan nationerna efter uppdragna regler.¹¹³

2.7.3 Svensson

Den nationella processens utgångspunkt var att två makar som tagit lån för att bygga hus, nekades ekonomiskt stöd från staten Luxemburg för betalning av räntan. Stöd utgick under förutsättning att banken som beviljat lånet var etablerad i Luxemburg, vilket inte var fallet med makarnas långivare.¹¹⁴

EU-domstolen fann att den nationella rätten stred mot friheten för kapital¹¹⁵ samt friheten att tillhandahålla tjänster.¹¹⁶

¹⁰⁹ EU domstolen, C-80/94, G. H. E. J. Wielockx v Inspecteur der Directe Belastingen, 11 augusti 1995, REG 1995 s. I-2493. Se särskilt stycke 2, 3, 4, 10, 11.

¹¹⁰ EU domstolen, C-80/94, G. H. E. J. Wielockx v Inspecteur der Directe Belastingen. Se särskilt stycke 9.

¹¹¹ EU domstolen, C-80/94, G. H. E. J. Wielockx v Inspecteur der Directe Belastingen. Se särskilt stycke 27.

¹¹² EU domstolen, C-80/94, G. H. E. J. Wielockx v Inspecteur der Directe Belastingen. Se särskilt stycke 24, 25.

¹¹³ EU domstolen, C-80/94, G. H. E. J. Wielockx v Inspecteur der Directe Belastingen. Se särskilt stycke 24, 25.

¹¹⁴ EU domstolen, C-484/93, Peter Svensson och Lena Gustavsson v Ministre du Logement et de l'Urbanisme, 14 november 1995, ECR I-03955. Se särskilt stycke 2.

¹¹⁵ Artikel 67, The Treaty of Rome.

Luxemburg invände att kravet på att banken skulle vara etablerad i landet berättigades av beskattningssystemets inre sammanhang, eftersom stödet förutsatte att staten kunde beskatta finansinstitutets vinst och därigenom få tillbaka hälften av vad stödet kostade.¹¹⁷

Invändningen godtogs inte av domstolen som slog fast att det inte finns något direkt samband mellan stöd till gäldenärer och vinstskatt på företag. Ett sådant samband som förelåg i fallet kan inte jämföras med det direkta samband som finns mellan en persons skattefrihet för pensionsavgifter och samma persons skatteplikt för pensionsersättning.¹¹⁸

2.7.4 Danner

Den nationella processen gällde en persons rätt till avdrag i Finland för hela det belopp som personen betalade i avgift till två tyska pensionsförsäkringsinstitutioner. Personen residerade i Finland.

Domstolen ansåg inte att inskränkningen av friheten att tillhandahålla tjänster kunde berättigas med hänvisning till beskattningssystemets inre sammanhang och pekade på skillnader mellan de finska rättsliga förutsättningarna i fallet och de belgiska rättsliga förutsättningarna som beaktades i fallet *Bachmann*.¹¹⁹

Finland beskattade nämligen även pensionsutbetalningar som kom från utlandet och där personen alltså inte hade medgivits rätt till avdrag i Finland för inbetalningar till pensionssparandet.¹²⁰

Därför så är sambandet mellan avdragsrätt och senare skatteplikt inte tydligt som i fallet *Bachmann*, där pensionsinkomst som inte

¹¹⁶ EU domstolen, C-484/93, Peter Svensson och Lena Gustavsson v Ministre du Logement et de l'Urbanisme, 14 november 1995, ECR I-03955. Se särskilt stycke 10 och 11.

¹¹⁷ EU domstolen, C-484/93, Peter Svensson och Lena Gustavsson v Ministre du Logement et de l'Urbanisme. Se särskilt stycke 13.

¹¹⁸ EU domstolen, C-484/93, Peter Svensson och Lena Gustavsson v Ministre du Logement et de l'Urbanisme. Se särskilt stycke 18.

¹¹⁹ EU domstolen, C-136/00, Rolf Dieter Danner v Finska staten, 3 oktober 2002, ECR I-8147. Se särskilt stycke 36 och 37.

¹²⁰ EU domstolen, C-136/00, Rolf Dieter Danner v Finska staten. Se särskilt stycke 38.

hade dragits av i det belgiska systemet, inte heller var beskattningsbar i Belgien.¹²¹

Domstolen slår dessutom fast att eftersom Finland och Tyskland har ingått ett beskattningsavtal så är beskattningsrättens symmetri garanterad genom avtalet. Invändningen om hänsyn till beskattningssystemets inre sammanhang är därmed inte tillämplig.¹²²

2.7.5 Skandia/Ramstedt

I fallet Skandia/Ramstedt så underkände EU-domstolen det dåvarande svenska systemet som rörde skattefrihet för avgift till tjänstepension. Systemet ansågs av domstolen som oförenligt med friheten att tillhandahålla tjänster.¹²³

Enligt det dåvarande nationella systemet så fick en arbetsgivare som betalt avgift till en arbetstagarpensionsförsäkring dra av beloppet direkt om försäkringsinstitutet var svenskt. Om försäkringsinstitutet var utländskt så medgavs inte avdrag innan pensionen betalats till den enskilde.¹²⁴

Regeringarna för Sverige och Danmark framhöll inför domstolen likheterna med fallet Bachmann och pekade bl.a. på att det fanns en direkt länk mellan avdraget som gjordes av arbetsgivaren och beskattningen av förmånstagaren som skedde då pensionsmedel utbetalades. De båda regeringarna underströk att det endast rörde sig om en teknikalitet att den som gjorde avdraget inte var den samme som senare beskattades.¹²⁵

Enligt domstolen så var skillnaden mellan den svenska lagstiftningen i fallet och den belgiska lagstiftningen i fallet Bachmann, mer än bara teknikaliteter. Bland annat så ansåg domstolen att det inte fanns

¹²¹ EU domstolen, C-136/00, Rolf Dieter Danner v Finska staten. Se särskilt stycke 36, 37 och 38.

¹²² EU domstolen, C-136/00, Rolf Dieter Danner v Finska staten. Se särskilt stycke 41, 42 och 43.

¹²³ EU domstolen, C-422/01, Försäkringsbolaget Skandia, Ola Ramstedt v Riksskatteverket, 26 juni 2003, ECR I-06817. Se särskilt stycke 25-28.

¹²⁴ EU domstolen, C-422/01, Försäkringsbolaget Skandia, Ola Ramstedt v Riksskatteverket. Se särskilt stycke 9 och 10.

¹²⁵ EU domstolen, C-422/01, Försäkringsbolaget Skandia, Ola Ramstedt v Riksskatteverket. Se särskilt stycke 31.

någon direkt länk, eftersom den som hade rätt till avdraget inte var den som beskattades vid utbetalningen. Resonemanget som förts av regeringarna underkändes därför av domstolen.¹²⁶

2.7.6 Danmark

Upprinnelsen till Danmark-fallet var att Kommissionen stämde Danmark för fördragsbrott. Stämningen avsåg Danmarks skattebestämmelser som medgav avdrag för avgifter till inhemska pensionsförsäkringsinstitut men inte till utländska.¹²⁷

Enligt den danska lagstiftningen så var ett utfallande belopp från en pensionsförsäkring skattepliktig i Danmark om avgifterna för densamma dragits av i Danmark. Om avdrag inte gjorts i Danmark så var ersättningen skattefri, förutom i situationer där Danmark fått beskattningsrätt genom skatteavtal.¹²⁸

Domstolen fann att den danska lagstiftningen hindrade friheten att tillhandahålla tjänster, den fria rörligheten för arbetstagare samt etableringsfriheten.¹²⁹

Danmark invände att en eventuell inskränkning av en frihet kunde berättigas av beskattningssystemets inre sammanhang.¹³⁰

Resonemanget som EU-domstolen för i domskälen kring beskattningssystemets inre sammanhang är helt baserat på det faktum att Danmark ingått skatteavtal med några (men inte med alla) EES-länder. Domstolen konstaterar att det är förmånstagarens hemvist och inte pensionsförsäkringsinstitutets hemvist som avgör om Danmark kan beskatta

¹²⁶ EU domstolen, C-422/01, Försäkringsbolaget Skandia, Ola Ramstedt v Riksskatteverket. Se särskilt stycke 31, 32, 33 och 34.

¹²⁷ EU domstolen, C-150/04, Europeiska gemenskapernas kommission v Konungariket Danmark, 30 januari 2007, ECR I-0000. Se särskilt stycke 21, 22.

¹²⁸ EU domstolen, C-150/04, Europeiska gemenskapernas kommission v Konungariket Danmark. Se särskilt stycke 21, 22.

¹²⁹ EU domstolen, C-150/04, Europeiska gemenskapernas kommission v Konungariket Danmark. Se särskilt stycke 45.

¹³⁰ EU domstolen, C-150/04, Europeiska gemenskapernas kommission v Konungariket Danmark. Se särskilt stycke 47.

utfallande belopp enligt ett internationellt skatteavtal som utformats i enlighet med OECD:s modellavtal.¹³¹

Det är enligt domstolens resonemang skatteavtalens hänsyn till den försäkrades hemvist och de konsekvenser som följer därmed som stör beskattningssystemets inre sammanhang. Försäkringsinstitutets hemvist spelar enligt domstolens syn ingen roll för upprätthållandet av beskattningssystemets inre sammanhang.¹³²

Den danska nationella rätten kan därför inte rättfärdigas och strider alltså mot EU-rätten.¹³³

2.7.7 Belgien

Upprinnelsen till Belgien-fallet var att Kommissionen stämde Belgien för fördragsbrott. Stämningen avsåg bl.a. Belgiens skatteregler för överföringar av kapital eller återköpsvärden från en pensionsfond till en annan (eller från ett försäkringsinstitut till ett annat försäkringsinstitut).¹³⁴

De i fallet aktuella belgiska skattereglerna tillät överföring av kapital eller återköpsvärden mellan fonder och institut som var etablerade i Belgien utan att några beskattningseksekvenser utlöstes. Överföringar av kapital och återköpsvärden till utlandet var däremot skattepliktiga transaktioner.¹³⁵

Domstolen fällde Belgien för fördragsbrott eftersom den nationella lagstiftningen hindrande arbetskraftens fria rörlighet, etableringsfriheten samt rätten att tillhandahålla tjänster.¹³⁶

¹³¹ EU domstolen, C-150/04, Europeiska gemenskapernas kommission v Konungariket Danmark.

¹³² EU domstolen, C-150/04, Europeiska gemenskapernas kommission v Konungariket Danmark.

¹³³ EU domstolen, C-150/04, Europeiska gemenskapernas kommission v Konungariket Danmark.

¹³⁴ EU domstolen, C-522/04, Europeiska gemenskapernas kommission v Konungariket Belgien, 5 juli 2007, ECR I-0000. Se särskilt stycke 1 och 19.

¹³⁵ EU domstolen, C-522/04, Europeiska gemenskapernas kommission v Konungariket Belgien. Se särskilt stycke 1 och 19.

¹³⁶ EU domstolen, C-522/04, Europeiska gemenskapernas kommission v Konungariket Belgien.

Intressant i sammanhanget är att Belgien inte gjorde gällande någon rättfärdigandegrund då fallet prövades i EU-domstolen. Därför prövade domstolen aldrig om de belgiska reglerna kunde rättfärdigas med hänsyn till beskattningssystemets inre sammanhang.¹³⁷

Belgien har idag ändrat regeln som beskrivs ovan. Etableringskravet är inte längre begränsat till Belgien utan utvidgat till hela ESS.¹³⁸

2.7.8 En samlad bild

För att ”beskattningssystemets inre sammanhang” ska kunna användas som invändningsgrund så krävs åtskilligt.

Det måste vara fråga om ett system som bygger på uppskjuten beskattning (Bachmann), där det finns ett direkt samband mellan initial skattefrihet och senare skatteplikt (Svensson) och där uppskjuten beskattning bara sker om beskattningen uppskjutits i samma nationella system (Danner).

Det måste dessutom vara samma person som beviljas den initiala skattefriheten som betalar den uppskjutna skatten (Skandia/Ramstedt).

Det får inte heller finnas skatteavtal mellan de involverade medlemsländerna eftersom beskattningsrättens fördelning enligt avtalet sätter det nationella inre sammanhanget ur spel (Wielockx, Danner).

Finns det skatteavtal mellan en stat och några av medlemsstaterna så medför detta dessutom att det nationella systemets inre sammanhang sätts ur spel även gentemot medlemsstater med vilka inga sådana avtal slutits (Danmark).

Sammanfattningen ovan skulle ha kunnat vara mer klagörande om domstolen fått tillfälle att pröva invändningsgrunden även i

¹³⁷ EU domstolen, C-522/04, Europeiska gemenskapernas kommission v Konungariket Belgien. Se särskilt stycke 47 och 48.

¹³⁸ Artikel 354ter, WIB 92 (aj. 2010).

Belgien-fallet. I Bachmann-fallet och i Belgien-fallet så är det i allt väsentligt samma system som prövas gentemot EU-rätten.

Viktigt att nämna i samband med rättsfallen är att Wielockx-fallet har kritiserats för att domskälen bl.a. baserats på föreställningen att den aktuella pensionsförsäkringen definieras som pension enligt OECD:s modellavtal. Så är i själva verket inte fallet.¹³⁹

Misstaget har ingen större betydelse eftersom beskattningen av övrig inkomst fördelas på samma sätt enligt modellavtalet.¹⁴⁰

2.8 Skatteavtal och dubbelbeskattning

I mitten av 50-talet så inledde OECD arbetet med att ta fram ett modellavtal, d.v.s. ett förslag till avtal för fördelning av beskattningsrätten mellan stater.¹⁴¹

Sveriges skatteavtal är baserade på OECD:s modellavtal.¹⁴²

2.8.1 Pensionsbegrepp

Pensionsbegreppet och begreppet ”liknande ersättning” i modellavtalet är inte beroende av nationella definitioner utan de är självständiga begrepp.¹⁴³

Bland annat så faller ersättning från sparande utanför pensionsdefinitionen om inbetalningarna till sparandet gjorts med anledning av arbete i enskild firma. Ersättningen måste nämligen erhållas med anledning av tidigare anställning för att pensionsbegreppet ska anses uppfyllt.¹⁴⁴

Ersättning från ett sparande med anledning av arbete i enskild firma faller istället under definitionen för övriga inkomster, vilka regleras i

¹³⁹ Kavelaars, P (2007). Cross-Border Aspects of the Pensions in the Netherlands, including Tax Treaty and EU Law. *Bulletin for International Taxation*, International Bureau of Fiscal Documents, March 2007. s. 99.

¹⁴⁰ OECD (2010). *Model Tax Convention On Income And On Capital*. Artikel 21.

¹⁴¹ Pelin, L (2006). *Internationell skatterätt*. Lund: Prose design & Grafik. Antal sidor: 459. ISBN: 91-631-9358-2. s. 229.

¹⁴² Järliden Bergström, ÅP; Palme, M; Persson, M (2010). s. 30.

¹⁴³ OECD (2010). Kommentaren till Artikel 18, stycke 3, 4:e meningen.

¹⁴⁴ OECD (2010). Kommentaren till Artikel 18, stycke 7, 1:a meningen.

en särskild artikel som omfattar all inkomst som inte regleras i modellavtalets övriga artiklar.¹⁴⁵

Utbetalningar från socialförsäkringssystem kan kvalificera som ersättning med anledning av anställning förutsatt att sambandet mellan ersättning och arbete är tillräckligt starkt.¹⁴⁶

År 2003 så kom Regeringsrätten fram till att inkomst-, tilläggs-, premie- och garantipension inte omfattas av modellavtalets pensionsbegrepp om detta inte specifikt nämns i skatteavtalet, eftersom dessa pensionsformer är lagstiftade socialförsäkringar och därför ska betraktas som annan inkomst enligt modellavtalet.¹⁴⁷

Begreppet ”liknande ersättning” inkluderar ersättning i form av klumpsummor medan pensionsbegreppet alltid innebär periodisk utbetalning av ersättning.¹⁴⁸

2.8.2 Hemviststat eller källstat

Enligt huvudregeln i OECD:s modellavtal så har endast hemviststaten rätt att beskatta pensionsutbetalningar eller liknande ersättning.¹⁴⁹

Pension och liknande ersättning som mottas med anledning av offentlig tjänst ska däremot enbart beskattas i den stat där personen utförde uppdraget. Detta gäller inte om mottagaren både har hemvist och medborgarskap i den andra fördragsstaten, i så fall har endast den andra fördragsstaten beskattningsrätt.¹⁵⁰

Generellt sett så har stater som tillämpar uppskjuten beskattning (se ovan) ett intresse av att få tillbaka givna skattekrediter innan pensionsspararen betar sig på ett sådant sätt så att staten inte längre kan återfå krediten.¹⁵¹

¹⁴⁵ OECD (2010). Kommentaren till Artikel 18, stycke 24, 1:a meningen, stycke 26, 1:a och 2:a meningarna.

¹⁴⁶ OECD (2010). Kommentaren till Artikel 18, stycke 24, 2:a meningen.

¹⁴⁷ RÅ 2003 ref 20. Se också kommentaren till Artikel 18, stycke 28, 5:e meningen.

¹⁴⁸ OECD (2010). Kommentaren till Artikel 18, stycke 5.

¹⁴⁹ OECD (2010). Artikel 18, Artikel 19, 2 st och Artikel 21.

¹⁵⁰ OECD (2010). Artikel 19, 2 st.

¹⁵¹ OECD (2010). Kommentaren till Artikel 18, stycke 13.

Detta kan leda till att en stat strävar efter att ingå avtal där beskattningsrätten fördelas enligt källstatsprincipen istället för enligt den ovan beskrivna huvudregeln.

Källskatter medför tyvärr problem som t.ex. svårigheter för källstaten att beakta en persons totala inkomst och svårigheter att bedöma vilken stat som är källstat.¹⁵²

Den första svårigheten har Kanada löst genom att faktiskt beakta den enskildes totala världsliga inkomst vid källbeskattningen och anpassa skattesatsen därefter.¹⁵³

Den sistnämnda svårigheten består delvis i att bestämma hur källstat definieras enligt gällande skatteavtal. Svårigheten består också i det komplicerade administrativa förfarandet vid källbeskattning.¹⁵⁴

Det finns tre möjliga definitioner av begreppet källstat. För det första så kan källstaten vara den stat där pensionsfonden är etablerad, för det andra så kan källstaten vara den stat där arbetet utfördes och för det tredje så kan källstaten vara den stat som medgav avdrag för bidrag till pensionsförsäkringen.¹⁵⁵

Samtliga tre lösningar är problematiska i de fall där en person har arbetat i mer än en stat, byter hemvist eller mottar pension från en pensionsfond lokaliserad i ett annat land än där de arbetat. Kommentaren till modellavtalet påpekar att en definition som innebär att pensionsfondens hemviststat ses som källstat är särskilt svår att rättfärdiga.¹⁵⁶

Den andra och den tredje möjliga definitionen av källstat innebär praktiska problem vid tillämpningen eftersom det kan vara svårt att administrativt dela beskattningsrätten av pensionsersättning mellan de länder där personen utfört arbete alternativt beviljats avdrag för bidrag till pensionssparande.¹⁵⁷

¹⁵² OECD (2010). Kommentaren till Artikel 18, stycke 17 och 19.

¹⁵³ Bobbett, C; Avery Jones, JF (2004). Treaty Issues Related to the Treatment of Cross-Border Pension Contributions and Benefits. I: *Bulletin – Tax treaty monitor*, International Bureau of Fiscal Documents, January 2004. s. 11.

¹⁵⁴ Se kommande stycken och där angivna fotnoter.

¹⁵⁵ OECD (2010). Kommentaren till Artikel 18, stycke 19.1 1:a meningen.

¹⁵⁶ OECD (2010). Kommentaren till Artikel 18, stycke 19.1 2:a och 4:e meningen.

¹⁵⁷ OECD (2010). Kommentaren till Artikel 18, stycke 19.1 5:e meningen.

Värt att nämnas är att intresset för fördelning av beskattningsrätt har beskrivits som en diskussion mellan varma länder som antas förespråka beskattning i hemviststaten respektive kalla länder som antas förespråka beskattning i källstaten.¹⁵⁸

2.8.3 Överföring av pensionsrättigheter

I kommentaren till modellavtalet så föreslås hur överföringar av pensionsrättigheter och pensionskapital kan hanteras i ett skatteavtal.¹⁵⁹

Förslaget innehåller ingen fördelning av beskattningsrätten utan innebär att staterna åtar sig att behandla en överföring från den egna staten på samma sätt som den behandlar en överföring mellan pensionsinstitut som har hemvist i den egna staten. Ett förslaget krav för att transaktionen ska behandlas som en nationell överföring är att förmånstagaren har hemvist i staten dit pensionsrättigheterna eller pensionskapitalet överförs.¹⁶⁰

En artikel i ett skatteavtal som baseras på förslaget kan också tillämpas gentemot överföringar till en tredje stat, men detta kan innebära problem med informationsutbyte eller brist på reciprocitet.¹⁶¹

Det faktiska syftet med en artikel som utformats enligt förslaget borde snarare vara dubbel skattefrihet än undvikande av dubbelbeskattning.

2.8.4 Nationella skillnader i beskattningen

Stater som ingår skatteavtal behöver inte bara beakta OECD:s modell för att undvika dubbelbeskattning eller dubbel skattefrihet. Staten måste också

¹⁵⁸ Avery Jones, JF (2004). The OECD Discussion Draft on Tax Treaty Issues Arising from Cross-Border Pensions. I: *Bulletin – Tax treaty monitor*, International Bureau of Fiscal Documents, May 2004. s. 181.

¹⁵⁹ OECD (2010). Kommentaren till Artikel 18, stycke 68.

¹⁶⁰ OECD (2010). Kommentaren till Artikel 18, stycke 68, 4:e och 5:e meningen.

¹⁶¹ OECD (2010). Kommentaren till Artikel 18, stycke 38 och stycke 68 6:e meningen.

beakta utformningen av den andra statens pensionssystem. Det finns betydande skillnader mellan beskattningen av pensioner i olika stater.¹⁶²

Om källstaten exempelvis tillämpar TTE¹⁶³, och hemviststaten exempelvis tillämpar EET, så dubbelbeskattas inkomsten trots en fördelning av beskattningsrätten enligt modellavtalets huvudregel. Omvänt så blir pensionen dubbelt skattefri om huvudregeln enligt modellavtalet fördelar beskattningsrätten och källstaten exempelvis tillämpar EET och hemviststaten exempelvis tillämpar TTE.¹⁶⁴

Exitskatt, i dess olika utformningar, kan också leda till dubbelbeskattning om personen som exitbeskattas får nytt hemvist i en stat som beskattar pensioner enligt EET, ETT eller TTT.¹⁶⁵

Ett konkret exempel på exitskatt är då en enskilds byte av hemviststat utlöser en beskattning av den enskildes samlade pensionsvärde.

Det har argumenterats för att en sådan exitskatt inte strider mot ett skatteavtal¹⁶⁶, om skyldigheten att betala skatten inträder innan den enskilde byter hemviststat. Därmed så skulle bytet av hemviststat fortfarande vara en fiktion vid tidpunkten då den enskilde först blir skyldig att betala exitskatt, och fiktionen i sig skulle vara beskattningsbar.¹⁶⁷

¹⁶² Avery Jones, JF (2004). s. 181.

¹⁶³ Då olika nationella system för pensionsbeskattning jämförs så gestaltas de olika systemen genom kombinationer av bokstäverna E och T i grupper om tre. Bokstaven E står för skattefrihet, bokstaven T står för beskattning. Den första bokstaven i gruppen representerar beskattning eller skattefrihet för avgifter till pensionsförsäkringar och pensionssparande, den andra bokstaven representerar beskattning eller skattefrihet för kapitalinkomster från de ackumulerade avgifterna, och den tredje bokstaven representerar beskattningen eller skattefriheten för ersättning som betalas ut till förmånstagaren. Sveriges beskattningssystem skrivs ETT, d.v.s. bidrag till pensionsförsäkring eller pensionssparande är skattefritt, kapitalinkomst beskattas om än med en lägre skattesats och ersättningen till förmånstagaren beskattas.

¹⁶⁴ Avery Jones, JF (2004). s. 181

¹⁶⁵ De Broe, L; Neyt, R (2009). Tax Treatment of cross-Border pensions under the OECD Model and EU Law. I: *Bulletin for International Taxation*, International Bureau of Fiscal Documents, Mars 2009. s. 91.

¹⁶⁶ Som innehåller en bestämmelse som föreskriver att hemviststaten tilldelas beskattningsrätten för pensionsersättning.

¹⁶⁷ De Broe, L; Neyt, R (2009). s. 92.

En sådan lagstiftning skulle däremot strida mot en lojal tillämpning av skatteavtalet, vilket stöds av bl.a. Belgiens Högsta Domstols resonemang i ett fall från 2003.¹⁶⁸

2.9 Avslutande kommentar

Som nämns i inledningen så finns det flera möjliga resonemang som kan ligga till grund för en stats exitbeskattning av pensionsrättigheter eller pensionskapital.

Motiveringen av exitbeskattning har enbart rättslig relevans vid tolkningen av nationell rätts förhållande till EU-rätten och inte vid tolkning av nationell rätts förhållande till skatteavtal (som baseras på OECD:s modellavtal).

De följande kommentarerna diskuterar därför EU-rättens förhållande till de i inledningen nämnda resonemangen.

2.9.1 Stabilisera det nationella sparandet

Exitbeskattning av överföringar från ett EU-land till ett annat EU- eller EES-land kan enligt EU-rätten inte motiveras av en strävan att stabilisera det nationella sparandet. Se vidare nedan angående tryggnad av avkastningsskatt.

2.9.2 Trygga skattekredit

Den uppskjutna beskattningen av pensioner ger upphov till intressanta frågeställningar, där bl.a. frågan om beskattning eller skattefrihet för internationella överföringar av pensionsrättigheter eller pensionskapital återfinns.

¹⁶⁸ De Broe, L; Neyt, R (2009), s. 92. Se också Belgiska Högsta Domstolens (Cour de Cassation) dom AR.F.02.0042.F, 5 December 2003, Pasicrisie belge (2003), at 1958 (www.cass.be).

Den uppskjutna beskattningen har varit en av hörnstenarna i resonemanget kring beskattningssystemets inre sammanhang som introducerades som rättfärdigande grund i Bachmann-fallet.

Det är som tidigare nämnts olyckligt att beskattningssystemets inre sammanhang inte prövades som invändningsgrund i det senare Belgien-fallet (se ovan). Men den möjlighet till exitbeskattning som hade varit en följd av en annan utgång i Belgien-fallet ska inte överdrivas. EU-domstolens uttalande i Skandia/Ramstedt-fallet innebär att svenska tjänstepensioner inte uppfyller kravet på en direkt länk mellan den som beviljas avdrag för skatt (arbetsgivaren) och den som senare får betala den uppskjutna skatten (den enskilde).

Detta betyder att även om Belgien-fallet hade varit en återupprepning av Bachmann-fallet så hade beskattningens inre sammanhang aldrig kunnat berättiga till något annat än en möjlighet för Sverige att exitbeskatta överföringar av individuella privata pensionsrättigheter eller pensionskapital.

Som den svenska och danska regeringen påpekar i Skandia/Ramstedt-fallet så är det endast en teknikalitet att avdragsrätten för avgift till tjänstepensionssparande tillkommer arbetsgivaren istället för förmånstagaren. De båda regeringarnas resonemang vann däremot inte EU-domstolens acceptans.

Först om utformningen ändras så att den enskilde får avdragsrätten, samtidigt som samma enskilde åläggs att betala den uppskjutna skatten, så skulle exitbeskattning av tjänstepensionsöverföringar mellan EU:s medlemsstater vara en möjlighet enligt slutsatsen från Skandia/Ramstedts-fallet.

Bedömningen av en eventuell utgång av Belgien-fallet kompliceras av att domstolen i Danmark-fallet ansåg att skattesystemets inre sammanhang redan var ur funktion som en följd av skatteavtal mellan Danmark och några andra medlemsstater.

Frågan som återstår är om EU-domstolens tidigare resonemang¹⁶⁹ faller om skatteavtalen utformats annorlunda än enligt huvudregeln i OECD:s modellavtal eller om det finns nationell lagstiftning som möjliggör en exitbeskattning av en fiktiv förflyttning/överföring ur landet.

2.9.3 Trygga avkastningsskatt

Exitbeskattning av överföringar från ett EU-land till ett annat EU- eller EES-land kan enligt EU-rätten inte motiveras av tryggheten av avkastningsskatt på pensionsmedel.

Intressant att påpeka är också att begränsat skattskyldiga inte är skyldiga att betala avkastningsskatt, däremot så är begränsat skattskyldiga skyldiga att betala skatt på pensionsersättning i enlighet med SINK.

Som nämnts så är beskattning av arbete att föredra framför beskattning av kapital ur ett samhällsperspektiv.

¹⁶⁹ Enligt vilket beskattningsrättens inre sammanhang inte kan användas som invändning om det finns skatteavtal, mellan den berörda staten och andra medlemsstater, som baseras på OECD:s modellavtal.

3 Allmän pension

Med allmän pension avses pension som har sitt ursprung i en statslagstiftning.

Under år 2008 så betalades det ut ungefär 220 miljarder kronor i ålderspension inklusive garantipension och premiepension. De fonder som finns inom de offentliga systemen uppgår till cirka 1050 miljarder kronor.¹⁷⁰

I takt med att AP-fondernas kapital minskar¹⁷¹ i framtiden från dagens 700 miljarder kronor så växer premiepensionsfonderna från dagens 350 miljarder till en omfattning på cirka 2800 miljarder kronor då systemet är fullt utbyggt.¹⁷²

3.1 Introduktion

Den senaste reformen inom det allmänna pensionssystemet genomdrevs år 1999, efter att det äldre systemet blivit omodernt och slutligen ansågs som allt för illa rustat för framtidens ekonomiska och demografiska förändringar.¹⁷³

I det äldre systemet så anpassades pensionsrätter och pensioner till ekonomins föränderliga förutsättningar genom att pensionerna skrevs upp med prisutvecklingen, som en funktion av att prisbasbeloppet¹⁷⁴ låg till grund för beräkningen av ålderspension och ATP.¹⁷⁵

Utvecklingen av pensionsrättigheter och pensionerna är även i det nya systemet med inkomstpension beroende av omräkning med hänsyn till utvecklingen i samhället i övrigt. Omräkningen sker idag enligt index

¹⁷⁰ SCB och Konjunkturinstitutet. Järliden Bergström, ÅP; Palme, M; Persson, M (2010). s. 17.

¹⁷¹ Skr. 2009/10:130, *Redovisning av AP-fondernas verksamhet t.o.m. 2009*.

¹⁷² PPM (2009), *Analytiskt testamente – 11 ½ år med premiepensionssystemet och PPM*, Premiepensionsmyndigheten. Järliden Bergström, ÅP; Palme, M; Persson, M (2010). s. 17.

¹⁷³ Prop. 1997/98:151, *Inkomstgrundad ålderspension m.m.*, s 154 och lag om inkomstgrundad ålderspension, SFS 1998:674.

¹⁷⁴ Prop. 1997/98:151 s. 183 f.

¹⁷⁵ Prop. 1997/98:151 s. 157.

som tillåter att inkomstpensionen påverkas av löneutvecklingen och av hur stort ett eventuellt underskott är i pensionssystemet.¹⁷⁶

De år då tillgångarna överstiger skulderna i systemet så används inkomstindex¹⁷⁷ för att räkna upp pensionsrättigheter och pensioner. Om det däremot finns ett underskott i systemet så multipliceras skillnaden mellan tillgångarna och skulderna med inkomstindex och resultatet, balansindex, används istället för inkomstindex.¹⁷⁸

Indexanpassningen innebär att den slutliga pensionen blir relativ, med andra ord en fordran på en andel av inkomsterna i ekonomin istället för en absolut fordran.¹⁷⁹

Den beskrivna indexeringen av inkomstpensionen kritiserades¹⁸⁰ från olika håll vid införandet av det nya systemet och systemets flexibilitet har bidragit till den pensionsstress som beskrivs i bl.a. dagstidningar.

3.1.1 Systemets olika ålderspensioner

Det nya allmänna ålderspensionssystemet tillämpar fyra typer av pensioner: inkomstpension, premiepension, tilläggspension och garantipension.¹⁸¹ Garantipensionen är ett grundskydd för den som inte har någon annan pension.¹⁸²

I det nya systemet så finns också garantitillägget som kompletterar tilläggspensionen och garanterar en viss inkomstgrundad ålderspension.¹⁸³

¹⁷⁶ 1 kap 5-5c §§ lag (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension. Lagen upphävs 2011-01-01 genom SFS 2010:111, se 58 kap 10-25 §§.

¹⁷⁷ Prop. 1997/98:151 s. 358 ff.

¹⁷⁸ 1 kap. 5-5c §§ lag (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension. Lagen upphävs 2011-01-01 genom SFS 2010:111, se 58 kap. 10-25 §§.

¹⁷⁹ Prop. 1993/94:250, s. 53.

¹⁸⁰ Se bland annat: Scherman, KG (2000). *Den nya pensionen – En reform med stora problem*. Stockholm: Sveriges Pensionärsförbunds Förlag. Antal sidor: 126. ISBN-91-972693-7-9.

¹⁸¹ Björkman, T (2007). *Socialförsäkring*. Lund: Studentlitteratur. Antal sidor: 182. ISBN 978-91-44-04853-6. s. 120.

¹⁸² Björkman, T (2007). s. 120.

¹⁸³ Björkman, T (2007). s. 120, 126.

Det äldre systemet med ATP och folkpension omräknas idag till tilläggspension. Tilläggspensionen antingen ersätter eller kompletterar det nya pensionssystemet för personer födda innan år 1954.¹⁸⁴

Intressant att nämna är att EU-lagstiftningen ger personer som intjänat pensionsrätt i flera EES-länder rätt till en samordnad proportionell ersättning från de olika lagstiftade nationella pensionssystem.¹⁸⁵

3.2 Premiepension

I Sverige så är det möjligt att överföra en intjänad rätt till premiepension från den enskilde som intjänat rätten, till den enskildes make eller maka.¹⁸⁶

Överföringen till maken eller maken sker mot en avgift motsvarande 14 % av värdet. Lagstiftaren vill med avgiften förhindra en förlust inom systemet till följd av att män, som generellt har en kortare livslängd än kvinnor, överför sina premiepensioner till kvinnor.¹⁸⁷

Premiepensionen kan enligt svensk lagstiftning och i likhet med rättigheter till andra allmänna pensionerna inte överföras utomlands förutom i den situation som diskuteras under nästa rubrik.

3.3 Överföringar till och från Europeiska Unionens pensionssystem

En person som rekryteras till arbete inom EU:s institutioner har rätt att överföra sina ackumulerade pensionsrättigheter och pensionskapital till EU:s pensionssystem, från allmänna såväl som enskilda pensionssystem.¹⁸⁸

¹⁸⁴ Björkman, T (2007). s. 120.

¹⁸⁵ Pro rata temporis-principen uttryckt i Artikel 52, Förordning Nr 883/2004 från det Europeiska Parlamentet och Rådet, 29 april 2004.

¹⁸⁶ 4 kap 7 § lag om inkomstgrundad ålderspension. SFS 1998:674.

¹⁸⁷ Björkman, T (2007). s. 133.

¹⁸⁸ Artikel 11 i Bilaga 8, EU:s tjänsteföreskrifter, antagna genom Council Regulation 259/68 of 29 February 1968 on Staff Regulations of officials of the European Communities and the Conditions of employment of other servants of the European Communities, OJ L 56 4.3.1968, p. 1. Lag om överföring av värdet av pensionsrättigheter till och från Europeiska gemenskaperna, SFS 2002:125.

Rätten till överföring regleras i unionens tjänsteföreskrifter. Tanken bakom själva bestämmelsen är att en person aldrig ska behöva avstå eller förlora tidigare intjänad pensionsrätt som en följd av att personen träder i tjänst vid en av EU:s institutioner. Därmed underlättas institutionernas möjlighet att rekrytera kvalificerad personal.¹⁸⁹

Pensionsrättigheter som överförs till EU:s pensionssystem samt ersättning som utgår från EU:s pensionssystem är befriade från nationell beskattning och beskattningsrätten tillfaller EU.¹⁹⁰

Om en enskild tidigare överfört sina pensionsrättigheter från det svenska systemet till EU och efter en tid avslutar sin anställning inom EU för att börja en ny anställning, så överförs alla pensionsrättigheter från EU till det system som den enskilde ansluts till i och med den nya anställningen.¹⁹¹

Eventuell återföring till det system från vilket pensionsrättigheterna tidigare överförts sker enligt samma valutakurs som användes vid den ursprungliga överföringen, och annan överföring från EU till ett nationellt system sker enligt avgångstidspunktens valutakurs.¹⁹²

3.4 Avslutande kommentar

Som visats i uppsatsens inledning så är gränsdragningen mellan enskild och allmän pension inte självklar. Trots teoretiska gränsdragningsproblem så är det lockande att föreställa sig allmän pensionen som en stelbent socialförsäkring och enskild pension som ett mer flexibelt sparande.

En sådan föreställning motbevisas bland annat av premiepensionens regelverk, enligt vilket premiepensionsrättigheter är överförbara t.o.m. mellan individer.

¹⁸⁹ SOU 1996:57 s. 76 ff. Se bland annat EU-domstolen, C-137/80 Kommissionen mot Belgien, 20 oktober 1981, REG 1981 s. 2392 och EU-domstolen, C-186/85, Kommissionen mot Belgien, 7 maj 1987, REG 1987 s. 2029.

¹⁹⁰ Artikel 2 i Förordning nr 260/68. Med stöd av Artikel 13, Fusionsfördraget. Se också prop. 2001/02:21, s. 48, 49.

¹⁹¹ SOU 1996:57 s. 39, 40.

¹⁹² SOU 1996:57 s. 39, 40.

Som visats ovan så finns det inte några tekniska hinder för internationella överföringar av Sveriges allmänna pension. Men är det juridiskt möjligt att exitbeskatta en sådan överföring, förutsatt att en överföring överhuvudtaget är möjlig?

Exitbeskattning av en överföring från en EU-medlemsstat till en stat som inte är ansluten till EU eller EES är rättsenlig om exitbeskattningen innebär en lojal tillämpning av eventuella skatteavtal.

Vad gäller exitbeskattning av överföring av allmän pension mellan EU-medlemsstater så har EU-domstolen inte prövat frågan. Det finns därför inget som tyder på att exitbeskattning av en sådan överföring är i strid med EU-rätten.

Bland annat så finns det inget som pekar mot att friheten att tillhandahålla tjänster omfattar stater i deras konkurrens om ackumulerade sociala avgifter. Bilden kompliceras av att intjänade rättigheter till premiepension resulterar i ett tillgodohavande på ett individualiserat konto där innehavaren kan välja mellan fonder förvaltade av ett urval privata fondförvaltare.

Slutsatsen som gäller tills att EU-domstolen preciserat EU-rätten, är att medlemsstater får lov att exitbeskatta överföringar av allmänna pensioner till andra medlemsstater eller EES-stater.

Lagstiftningen som möjliggör överföringar till Europeiska Unionens pensionssystem är unik och skapad för att underlätta rekryteringen av personal. Exitbeskattning av en sådan överföring måste anses som helt uteslutet, även om ett uttryckligt förbud mot exitbeskattning inte finns.

Käll- och litteraturförteckning

Böcker

Björkman, Tomas (2007). *Socialförsäkring*. Lund: Studentlitteratur. Antal sidor: 182. ISBN 978-91-44-04853-6.

Eliasson, Nils (2001). *Protection of Accrued Pension Rights*. Lund: Juristförlaget. Antal sidor: 326. ISBN 91-544-2511-5.

Mitchell, Olivia S (2000). Developent in pensions. I: Dionne, Georges (red.) (2000). *Handbook of insurance* (Huebner International Series on Risk, Insurance, and Economic Security), (Boston, Dordrecht, London): Kluwer Academic Publisher. Antal sidor: 974. ISBN 0-7923-7870-9.

Nyman, Mikael (2003). Framtidens pensionsarena – Den nya världen som nu öppnas kommer definitivt att öka konkurrensen. I: Ottander, Catharina (red.); Pihl, Ove (projektled.); Malmkvist, Robert (projektled.). *En Fyrk Per Daler – Pensioner i ett historiskt perspektiv*. Stockholm: Page One Publishing. Antal sidor: 124. ISBN 91-7125-096-4.

Pelin, Lars (2006). *Internationell skatterätt*. Lund: Prose design & Grafik. Antal sidor: 459. ISBN: 91-631-9358-2.

Palmgren, Björn (red.) (2008). *Personförsäkring*. Lund: Studentlitteratur. Antal sidor: 130. ISBN 978-91-44-05198-7.

Scherman, Karl Gustaf (2000). *Den nya pensionen – En reform med stora problem*. Stockholm: Sveriges Pensionärsförbunds Förlag. Antal sidor: 126. ISBN-91-972693-7-9.

Wadensjö, Eskil (2003). Avtalspensionerna och det allmänna pensonssystemet. I: Ottander, Catharina (red.); Pihl, Ove (projektled.); Malmkvist, Robert (projektled.). *En Fyrk Per Daler – Pensioner i ett historiskt perspektiv*. Stockholm: Page One Publishing. Antal sidor: 124. ISBN 91-7125-096-4.

Wester, Mats (2003). Pensioner – Ett komplext område. I: Ottander, Catharina (red); Pihl, Ove (projektled.); Malmkvist, Robert (projektled.). *En Fyrk Per Daler – Pensioner i ett historiskt perspektiv*. Stockholm: Page One Publishing. Antal sidor: 124. ISBN 91-7125-096-4.

Artiklar

Avery Jones, John F (2004). The OECD Discussion Draft on Tax Treaty Issues Arising from Cross-Border Pensions. I: *Bulletin – Tax treaty monitor*, International Bureau of Fiscal Documents, May 2004.

Bobbett, Catherine; Avery Jones, John F (2004). Treaty Issues Related to the Treatment of Cross-Border Pension Contributions and Benefits. I: *Bulletin – Tax treaty monitor*, International Bureau of Fiscal Documents, January 2004.

De Broe, Luc; Neyt, Robert (2009). Tax Treatment of cross-Border pensions under the OECD Model and EU Law. I: *Bulletin for International Taxation*, International Bureau of Fiscal Documents, March 2009.

Kavelaars, P[eter] (2007). Cross-Border Aspects of the Pensions in the Netherlands, including Tax Treaty and EU Law. *Bulletin for International Taxation*, International Bureau of Fiscal Documents, March 2007.

Leigard, Viktoria (2010-01-18). Finländare i topp för utlandspensioner. *Dagens Industri*. Tillgänglig: www.di.se, senast kontrollerad 2010-03-23.

Offentligt tryck, EU

Meddelande från Kommissionen till Rådet, Europaparlamentet och Ekonomiska och sociala kommittén, *Avskaffande av skattehinder för tillhandahållande av tjänstepensioner över gränserna*, KOM (2001) 214.

Offentligt tryck, Sverige

Prop. 1993/94:250, *Reformering av det allmänna pensionssystemet*.

SOU 1996:57, *Pensionssamordning för svenskar i EU-tjänst*.

Prop. 2001/02:21, *Pensionsöverföringar till Europeiska gemenskaperna*.

Departementspromemorian Fi 2007/811, *Nya skatteregler för pensionsförsäkring*.

Departementspromemorian Fi 2007/811, *Komplimenterade förslag till nya skatteregler för pensionsförsäkring*.

Prop. 2007/08:55, *Nya skatteregler för pensionsförsäkring m.m.*

Skr. 2008/2009:183, *Redovisning av skatteutgifter 2009*.

Skr. 2009/10:130, *Redovisning av AP-fondernas verksamhet t.o.m. 2009.*

PPM (2009), *Analytiskt testamente – 11 ½ år med premiepensionssystemet och PPM.*

Järliden Bergström, ÅP; Palme, M; Persson, M (2010). *Beskattning av privat pensionsparande*, Rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi, 2010:2.

Rättsfallsförteckning

Rättsfall från EU-domstolen

EU-domstolen, C-137/80 Kommissionen mot Belgien, 20 oktober 1981, REG 1981 s. 2392.

EU-domstolen, C-186/85, Kommissionen mot Belgien, 7 maj 1987, REG 1987 s. 2029.

EU domstolen, C-204/90, Hanns-Martin Bachmann v Belgiska staten, 28 januari 1992, REG 1992 s. I-00249.

EU domstolen, C-80/94, G. H. E. J. Wielockx v Inspecteur der Directe Belastingen, 11 augusti 1995, REG 1995 s. I-2493.

EU domstolen, C-484/93, Peter Svensson och Lena Gustavsson v Ministre du Logement et de l'Urbanisme, 14 november 1995, ECR I-03955.

EU domstolen, C-136/00, Rolf Dieter Danner v Finska staten, 3 oktober 2002, ECR I-8147. Se även Generaladvokat Jacobs förslag till dom.

EU domstolen, C-9/02 De Lasteyrie du Saillant v Ministère de l'Économie, 11 mars 2004, REG 2004 s. I-2409.

EU domstolen, C-150/04, Europeiska gemenskapernas kommission v Konungariket Danmark, 30 januari 2007, ECR I-0000.

EU domstolen, C-522/04, Europeiska gemenskapernas kommission v Konungariket Belgien, 5 juli 2007, ECR I-0000.

Svensk nationell rätt

RÅ 1987 ref 131.

RÅ 2003 ref 20.

Övrig nationell rätt

Belgiska Högsta Domstolen (Cour de Cassation) dom AR.F.02.0042.F, 5 December 2003, Pasicrisie belge (2003), at 1958 (www.cass.be).